

UDK 338 (497.13)
Pregledni članak

MOGUĆNOSTI RAZVOJA PRIVREDE OPĆINE SENJ U JEDNOM DUGOROČNIJEM RAZDOBLJU

NIKOLA PETRANOVIĆ

Grad Senj i područje senjske općine postaju u novije vrijeme sve više predmet istraživanja povjesničara, ekonomista, kulturnih radnika i drugih stručnjaka, koji se bave njegovom prošlošću i njegovom sadašnjošću, da bi na temelju tako stečenih spoznaja optimalno procijenili njegove mogućnosti u jednom dugoročnijem razvoju na području znanosti, kulture, tehnike, tehnologije, organizacije i cijele privrede.

Sadašnji privredni trenutak Senja i senjske općine pogoduje da se dugoročnije sagledaju svi privredni i prirodni izvori, koji bi se valorizirali uz povoljne komparativne prednosti što ih omogućuju postojeći modernizirani prometni pravci, kao i oni koji će se graditi ili poboljšavati u pravcu kontinentalnog dijela i u pravcu obalnog i pomorskog dijela prometa.

Geografski položaj Senja i senjske privrede omogućuje da se valoriziraju uvjeti različitih sadržaja, koje nudi more i obala, kao i blizina velikih različitosti koje nudi područje sjevernog Velebita, područje velebitskog krša i velebitskih i zavelebitskih šuma. Dugogodišnja prometna izoliranost grada Senja iz prometnih pravaca robe, putnika i vijesti, zbog izgradnje željezničke mreže, uveliko je utjecala na razvoj ovoga nekad slavnog trgovačkog središta i jedne od kolijevki hrvatske kulture, posebno književnosti i školstva, te tiska. Sa željeznicom rasle su i pojedine luke, tako da je Rijeka kao luka preuzela privrednu funkciju Senja, pa je naziv Rijeka kraj Senja zamijenjen nazivom Senj kraj Rijeke.

Iz navedenih uvodnih napomena izvukao bih temeljne uvjete za dugoročniji razvoj privrede grada Senja i senjske općine: jaka sirovinaska baza u bogatstvu velebitskih šuma kojima gospodari Šumsko gospodarstvo, zatim ribarstvo na obalnom dijelu i stočarstvo na velebitskom prostranstvu udruženi sa susjednim područjima općine Otočac, rudarstvo i rudno bogatstvo, koje je u dubinama kontinentalnog dijela i u primorju još uvijek neispitano.

Bogata šumska fauna i flora, koje ni izdaleka nisu iskorištene za privredni razvoj Senja i senjskog područja, nadalje bogatstvo voda u zaleđu senjskog privrednog područja, prirodne ljepote Senja i napokon njegova okružja i povijesno nasljeđe Senja, koji je kao grad spomenik ujedno i tumač povijesti našeg naroda u kulturnom, političkom i ekonomskom pogledu. Zato bi šira zajednica trebala uložiti veća sredstva da se bogato kulturno-povijesno nasljeđe Senja približi javnosti a i domaćim i inozemnim turistima. Tu bi valjalo osnovati uskočku mornaricu, kao posebnu turističku atrakciju, poput one bokeljske.

Grad Senj i čitava senjska općina mogu crpiti snagu i iz drugih izvora. To su: bogato okruženje kvarnerskih otoka i ličko-goranskog područja, što se može udruživanjem rada i sredstava obilno iskorištavati za obostrani brži privredni razvoj, i vrijedni, marljivi i radni ljudi, koji su u borbi s prirodnim uvjetima i različitostima, po hladnoj i jakoj buri i vrelom suncu stekli snagu da u postojećim specifičnim uvjetima izgrade izvan povijesnih zidina novi grad, s modernim stanovima, grad koji se pruža na sve strane i mjeri kilometrima. To je svijet koji se uz rad zna zabavljati, smijati se sebi i drugima, svijet koji se zna šaliti, koji zna pjevati i plesati, svijet glazbe i pjesme, grad maskenbala, pjevača i lake glazbe, svijet književnosti, drame i vječne mladosti.

Ako uzmemo u obzir sva navedena prirodna i društvena izvorišta i ako ih sagledamo u njihovoj interaktivnoj povezanosti, tada možemo zaključiti da u jednoj dugoročnijoj ekonomskoj perspektivi Senj i senjsko područje imaju sve uvjete da zaustave tradicionalna migraciona kretanja i da vrate tom području ponovno status jakoga, razvijenog privrednog središta na sjevernom Jadranu, ali sada u industrijskom, trgovačkom i ugostiteljsko-turističkom pogledu. Nedostajanje jednog dugoročnijeg programa razvoja za slijedećih dvadeset do dvadeset i pet godina uzrokuje stalna migraciona kretanja stanovništva u pravcu industrijskih središta u zemlji i izvan nje. Ako pogledamo popise stanovništva, tada ćemo primijetiti da migraciona kretanja nisu još zaustavljena, i dok ih ne zaustavimo, ne možemo govoriti o razvoju, već samo o rastu, o usporenoj umjesto o proširenoj reprodukciji. Novi društveni odnosi temeljeni na dostignutom stupnju razvoja proizvodnih snaga na senjskom području omogućuju upravo sada, u uvjetima:

- razvoja udruživanja rada i sredstava,
- ovladavanje cjelinom dohotka i cjelinom društvene reprodukcije od strane neposrednih proizvođača,
- jačanje delegatskog sistema neposrednog samoupravljanja,
- dislokacija pojedinih kapaciteta u manje razvijena područja,
- jačanje solidarnosti za brži razvoj manje razvijenih općina, i u uvjetima reforme bankarstva, osiguranja, zdravstva, obrazovanja, kreditnog i deviznog sistema vanjsko-trgovinskog poslovanja, da se privreda Senja i senjskog područja organizira tako da potpunije ovlađa svim potencijalnim snagama i izvorima na svom području i da onemogući prelijevanje dohotka u druge krajeve mimo rada, na temelju porasta cijena i sekundarnih oblika raspodjele, te na temelju velikih razlika u organskom sastavu društvenih sredstava, koncentracije i stečenih monopola.

Sumarstvo i drvna industrija Senja moraju se na temelju ekonomskih zakonitosti udružiti i zajedno snositi rizik ulaganja i poslovanja. U taj njihov rizik treba uključiti i trgovinu i posrednike u izvozu i uvozu. I samo tako udružen sa srodnim i nesrodnim granama na svom području i s onima izvan senjskog područja moći će šumsku sirovinu preraditi u visokoakumulativne

proizvode, u proizvode visokog stupnja prerade i obrade bilo mehaničkom ili kemijskom preradom.

Ne zaboravimo da se tu radi o strateškoj sirovini, koja se već znatno i uvozi, pa će šumarstvo i svi oni koji imaju posredne i neposredne koristi od šumarstva trebati znatno više ulagati u reprodukciju šume. Zato će se pošumljavanju Velebita trebati posvetiti velika pažnja i uvesti svake jeseni ili proljeća mjesec pošumljavanja, u kojem bi se angažirale sve društvene snage svake mjesne zajednice na senjskom području. No, s obzirom na to da je šuma interes cijele Hrvatske, potrebno je da se cijela privreda Hrvatske obaveže da se krševita područja pošume, pa je to jedna od najdugoročnijih obaveza, jer je šuma baza za vodoprivredu, poljoprivredu, i cjelokupnu privrednu djelatnost Hrvatske. Ne bi mogla biti šuma opće dobro samo onda kada se može iskorištavati (npr. kod nas je još dugo poslije rata služila, a služi i danas za industrijski i cjelokupni privredni razvoj naše zemlje), a lokalna samo onda kada je već iskorištena, izrabljena, devastirana i kada su je pre-rasli prerađivački kapaciteti, tako da se ta sirovina mora sve više uvoziti.

Drvena industrija Senja ima velike mogućnosti da se na velebitskoj šumskoj sirovini razvije i specijalizira za proizvodnju funkcionalnih elemenata za domaćinstvo i da sa svojim specijaliziranim proizvodima dominira na domaćem i inozemnom tržištu. Ali pritom se treba udružiti, bilo ovdje ili vani, sa srodnim granama i organizacijama koje imaju sličnu tendenciju razvoja i tako lakše doći do nove tehnologije, šireg tržišta i do najnovijih dostignuća u organizaciji rada. Bez ovakvog trenda u svom razvoju, drvena industrija Senja mogla bi češće zapadati u krizna stanja do kakvih je već dolazilo, jer od zatvorenosti u poslovanju i od oslanjanja samo na vlastite snage ne bi se uspješnije razvijala.

Tek udruživanjem snaga, sredstava i rada između šumarstva i drvne industrije Senja, a zatim i s posrednicima u izvozu i uvozu, sa zdravstvom i obrazovanjem, znanošću i istraživanjem, bankom i prometom, stvorit će se mogućnost udruženog rada na temeljima zajedničkog dohodovnog povezivanja, odlučivanja o investicijama, snošenja zajedničkog rizika, sprečavanja da se dio ostvarenog dohotka sa senjskog privrednog područja prelijeva u druge grane, područja i krajeva. Tako su se razvijali veliki industrijski centri, koji su sada tek došli do spoznaje da je putem dislokacije pojedinih kapaciteta u manje općine, potrebno vratiti dio dohotka koji se prelijevao putem jeftine sirovine čije su cijene uvijek bile dirigitirane sekundarnim raspodjelama prihoda i dohotka i predugog zadržavanja etatističkih odnosa na području cijena.

Šumska sirovina izvor je mnogim finalnim proizvodima, i znanost treba istražiti nove i mnogo i mnogo više novih upotrebnih vrijednosti koje se mogu proizvoditi preradom šumske sirovine. Zato bi rasadnici trebali osigurati biljke za reprodukciju godišnjeg etata, a i za uvećanje šumske glavnice novim šumskim površinama. Takav jedan veći rasadnik trebao bi uzgajati biljke koje pogoduju senjskom podneblju, a takve biljke mogu biti i za prodaju u druga područja, pa i za izvoz.

Čitavo područje Senja i senjske obale treba biti dobro povezano s Velebitom i s njegovim vrhovima i vidicima, a na Vratniku i Zavižanu već se

sada trebaju proširivati kapaciteti za smještaj, spavanje, prehranu, autokampove, prodaju suvenira, pružanje usluga i domaćih specijaliteta (poput onih u Senjskoj Dragi). Velika je prednost senjskog područja u tome što turist može u jednom danu doživjeti nekoliko godišnjih doba što se tiče svježine i vrućine, mora i šume, prirodnih ljepota i rekreacije. Čitav sjeverni Velebit treba postati središte turizma, gdje će se domaći i inozemni turisti zadržavati, ne samo radi rekreacije nego i radi zdravlja, jer zrak koji se miješa između šumskog ozona i morske soli pogoduje dišnim organima. Dnevno kupanje na vrućim plažama i spavanje na svježem gorskom zraku doživljaj je koji se vječno pamti i najbolja je reklama za turizam Senja, Jurjeva, Starigrada, Jablanca i mnogih uvala i uvalica s autokampovima. Što se tiče razvoja turizma, na senjskom području može se adekvatnijim uslugama i politikom cijena cijela godina pretvoriti u »turističku sezonu«. Ako postoje ugodni sadržaji za sport, rekreaciju, zabavu kulturne priredbe, uz pjesme klapa i nastupe dramskih amatera, nastupe glazbe, pjevača, organiziranje manskengala i gostovanja domaćih kazališnih družina, književnik i umjetnika, onda je i u zimi moguće privući goste iz zemlje i inozemstva. Ugodaji u zatvorenom prostoru mogli bi pomoći da se lakše podnese karakteristična senjska bura, koja može biti ugodan doživljaj kad se ljudi od nje zaštite u ugodnim objektima, koji nose obilježja arhitekture tamošnje podgorske tradicije, sadržaja i obilježja, koji odražavaju duh naroda toga kraja.

Jedan prostorni plan grada Senja i senjskog područja morao bi predviđeti razvoj industrijske zone, povezane sa lukom. Opet držim da je Senju i njegovoj luci ili negdje u blizini potrebna željeznička stanica, jer u sadašnjoj i budućoj energetskej krizi daje se i davat će se velika prednost željeznici, koja je oko pet puta jeftinija od cestovnog saobraćaja. Tu postavku potkrepljujem time što sve sjeverne luke na kopnu i na otocima moraju postati pogoni riječke luke, koja će se i u budućnosti pretvoriti u jaku evropsku luku na jugu, u jednu međunarodnu luku, na raskršću putova i tranzita između razvijenog Sjevera i nerazvijenog Juga, između Istoka i Zapada. Politika nesvrstanosti, na čelu koje se nalazi naša zemlja, otvara veliko tržište u tim zemljama, u kojima živi dvije trećine čovječanstva koje se bori da dostigne u razvoju rada i života prosjek razvijenih zemalja. Te sjeverne luke morat će se povezati željeznicom jednim krajem uz obalu od Bakra do Senja, a drugim krakom preko Krka i Cresa do istarske luke Bršice u Raškom kanalu. Jasno je da će te željeznice biti kao neki industrijski kolosjci između luka i služiti će da se njihove mogućnosti što više iskorištavaju. Naime, izgradnjom ravničarske pruge uz rijeku Kupu od Karlovca do Broda na Kupi, i prometom kroz tunel ispod Risnjaka (u dužini 25 km) do željezničkog čvora iznad Bakra, na području Krasice, znatno će se povećati mogućnosti riječke luke, kao i tranzitni pretovar jer će željeznička pruga biti dvokolosječna od Zagreba do Rijeke, čime se ta dva tako reći evropska industrijska središta približavaju na svega nekoliko sati vožnje. Željeznička pruga između otoka i kopna povezivala bi se specijalnim trajektima slično kao što je veza između evropskog kopna i engleskog otoka. Da bih potkrijepio te mogućnosti, na koje se Senj i ostale sjeverno-jadranske luke moraju pripremiti, navest ću neke citate:

»Prošla su vremena kad se riječka luka morala otimati za teret — danas ga mora odbijati i do milijun tona godišnje.«

i dalje:

»Kad jednom teret skrene drugim pravcem, teško ga je vratiti. Zbog slabljenja pretovarnih mogućnosti najveće jugoslavenske luke zapaža se, na primjer, stagnacija austrijskog tranzita.« Zatim se ističe:

»Računajući oba željeznička pravca — prema Ljubljani i prema Zagrebu — tračnicama je moguće prevesti najviše deset milijuna tona godišnje, uz napomenu da maksimalno opterećenje smanjuje kvalitetu prijevoza. Već dostignuti godišnji promet od oko osam milijuna tona ne ostavlja mnogo manevarskog prostora za napredovanje. Stručnjaci tvrde da modernizacija postojeće pruge i vlakova ne bi bitno poboljšala stanje, niti bi se isplatila ulaganja. Jedinu alterativu vide u gradnji nove željezničke pruge nazvane »dolinskom«, jer bi djelomično išla uz obalu Kupe. Nova dvokolosječna pruga od Rijeke do Zagreba, koja bi tu relaciju skratila od današnjih 229 kilometara na manje od 150 km, bila je uvrštena još u srednjoročnom planu razvoja Hrvatske za razdoblje od godine 1976. do 1980.

Uostalom, kapacitet pruge po novoj trasi dostigao bi 67 milijuna tona godišnje, što će prema predviđanjima biti aktualno tek za oko pola stoljeća«. Na kraju se zaključuje: »Na projektu riječkog željezničkog čvora radi se već dva mjeseca. Osim Krasice projekt obuhvaća i povezivanje s istarskim prugama, s Krkom, i u budućnosti, jedan jugoistočni obalni krak.« (Novi list Rijeka, od 20/21. II 1982. str. 5.)

Mislim da bi ovaj jugoistočni krak trebao stizati sve do Senja, jer će tako i senjska luka više pomoći zakrčenoj riječkoj luci, a time smanjiti broj brodova koji, usidreni ispred riječke luke, čekaju na istovar, čime se gube dragocjene devize. Tek s lučkim razvojem moguće je očekivati da će se Senj povezati dvokolosječno sa željezničkom prugom u unutrašnjosti, tunelom ispod Kapele (i to opet u skladu sa razvojem industrije i lučkog transporta na sjevernom jadranskom prostoru i u zaleđu Gorskog kotara, Like, Karlovca, Siska i Zagreba). U tom skladu potrebno je da se šumarstvo i drvna industrija Senja povežu s razvojem šumarstva i drvne industrije na susjednim područjima, u Gorskom kotaru i Ogulinu, te na području Otočca i Like.

Promet će uvećati mogućnost razvoja, turističkog prometa i ugostiteljsko-trgovačke izgradnje. Za sve veći turistički promet potrebna je i hrana, pa je s time u vezi potrebno povećati stočni fond na području Velebita i Like radi opskrbe obalnog područja mlijekom, mesom, mesnim i mliječnim proizvodima. Na tom su području potrebne i poljoprivredne oaze gdje će se uzgajati voće, povrće i krumpir pa neće više biti potrebno dopremati poljoprivredne proizvode s udaljenih područja. A što to znači za devizni priliv, ne treba ni govoriti!

Senj bi trebao biti organizator izleta oko susjednih otoka i uz obale sjevernog Jadrana, te izleta u obližnje krajeve Kapele, Like, Ogulina i Gorskog kotara, od čega bi se dobilo mnogo na propagiranju sadržaja što ih turizam, trgovina i prateće djelatnosti nude na cijeloj regiji ili subregiji. Zato

bi srednje školstvo Senja trebalo usmjeriti dogovorno s ostalim srednjoškolskim centrima regije ili subregije na školovanje kadrova koje će trebati dugoročniji program razvoja, a to su mahom turistički radnici, ratari, voćari, radnici u kućnoj radinosti i seoskom turizmu i maloj privredi. Poznato je da šumarstvo i drvna industrija, zatim metalna industrija koja se podiže u Senju, postojećim kapacitetima neće moći riješiti pitanje zaposlenja cijelog prirasta stanovništva, niti osigurati povratak privremeno zaposlenih izvan zemlje, pa je zato obzirnom i selektivnom poreskom politikom potrebno razvijati uslužne djelatnosti, udruživanjem u zadruge i u ugovorne organizacije udruženog rada, kao i rad s individualnim sredstvima. Privatni sektor i malu privredu valja razvijati smjelije, bez sumnjičenja u bogaćenje, koje u uvjetima samoupravljanja nije moguće, pogotovo ako se financijsko poslovanje privatnog sektora obavlja preko udruženog rada ili društvenog servisa. Uvijek je važnije da se gleda opća korist za cijelo društvo, a ne neke manje neispravnosti. Privatni sektor treba sudjelovati u rješavanju infrastrukture i u investicijama i u upravljanju sredstvima koja se ulažu putem samoupravnih interesnih zajednica.

Lov i lovna privreda trebaju postati vrelo deviznih sredstava prodajom lovačkih trofeja, lovine i lovačkih usluga inozemnim lovcima. Ali zato bi valjalo da šumsko gospodarstvo izgradi uzgajalište divljači, nešto slično onom koje se već podiže na području Gumanca, kraj Klane. Ta ulaganja mogla bi se ostvariti i u suradnji sa Šumskim gospodarstvom u Ogulinu i u Delnicama, te bi se iz tako ograđenog uzgajališta na većem prostoru gdje bi divljač slobodnije živjela, moglo obogaćivati najprije naša lovišta, a zatim i lovišta diljem naše zemlje, pa i u inozemstvu; lovišta su naime razvojem urbaniziranih sredina i prometnica (pa i šumskih prometnica) opustjela, jer je narušen šumski mir i divljina, a i pesticidi su desetkovali pojedine vrste divljači. U povodu stote godišnjice organiziranog lovstva u Hrvatskoj, što se slavila prošle godine, valjalo bi da se ta djelatnost uvrsti u planove općine Senj kao značajna djelatnost za razvoj lovačkog turizma, za stvaranje zaliha hrane putem živih skladišta domaće stoke i šumske faune, i putem hladnjača za osiguranje dovoljnih zaliha za slučajeve kriznih stanja i poremećaja na domaćim i svjetskim tržištima, a i za kontinuiranu i potpunu opskrbu domaćih i inozemnih turista u glavnoj turističkoj sezoni. Osim uzgajanja divljači (zeca, srne, jelena, lopatara, fazana, divljih svinja, divokoza) bilo bi potrebno razvijati marikulturu u pogodnim lukama i lučicama ili uvalama i zaljevima podvelebitskog područja. Osim toga bilo bi potrebno da se uzgajaju lisice radi krzna, kao i još neke životinje koje daju skupocjena krzna, pa da se razvije krznarstvo i osnuje tvornica odjevnih predmeta od krzna ili odjevnih predmeta, ukrašenih krznima. S druge strane pak trebalo bi negdje na nekom vidikovcu imati jednu reprezentativnu lovačku kuhinju koja bi osiguravala u svako doba jela od divljači, što bi obogatilo ugostiteljsko turističku ponudu. S tim u vezi naveo bih slijedeće: »U želji da se bolje iskoriste prirodni potencijali dijela uzgojnog lovišta 'Gumance', nakon izvjesne stanke, ponovno se aktualizira mogućnost izgradnje ograđenog uzagajališta divljači na području Mlake u OOUR-u Šumarije Klana. Prema najnovijoj koncepciji u prvoj etapi izgrad-

nje ograda bi bila duga 10 tisuća metara, a zatvarala bi prostor veličine 600 hektara. Udarnu vrst divljači predstavljale bi divlje svinje, dok bi se uzgredno uzgajao muflon, jelen lopatar i srna. Polazeći od činjenice da maksimalno moguća gustoća naseljenosti uzgojnih vrsta divljači u uzgajalištu može doseći 50 grla na 100 hektara površine, u jesenskom fondu, dakle prije početka lovne sezone, u ogradi bi se moglo naći i do 250 grla divljih svinja i ostale divljači. Predračunska vrijednost investicije kojom je obuhvaćen trošak podizanja ograde i pratećih lovno-tehničkih objekata, te nabavka rasplodne divljači, iznosila bi oko šest milijuna dinara.«

Nadalje: »Zbog velikog interesa lovaca turista za odstrel divljih svinja, te njihove lake prilagodbe na život u ograđenom prostoru, crna divljač imala bi prioritet u ograđenom uzgajalištu 'Mlaka'. Njene razmjerno velike potrebe za hranom podmirivale bi se dopunskim hranjenjem.« (Goranski list Delnice, broj 119, od siječnja 1982., str. 9.)

Evo poučnog primjera koji bi se mogao uspješno interpolirati na području senjskog šumarstva. Osim toga na moru bi valjalo također uzgajati i skupocjene vrste morskih riba, a na jezeru koje pokreće hidroelektranu uzgajalište slatkovodne ribe, poput one u Ličkom Lešću kraj Sinca. Tržištu je već poznat uskočki pršut od pitomih vrsta, pa evo prilike da se ponuda obogati i od divljih vrsta, a ugostiteljstvo obogati i vrsnim slatkovodnim ribama pored morskih.

Ne bi trebalo zapostaviti i mogućnost da se na Velebitu uzgaja ljekovito bilje, kao sirovina za kemijsku industriju i industriju lijekova, a i plantaže šumskih plodina jedna su od mogućnosti da se proizvode orasi, lješnjaci, gljive, jagode, maline, borovnice i med od pčela.

»U uvjetima kada proizvodnja hrane postaje strateško oružje mnogim zemljama, naša je obaveza da unapređujemo poljoprivrednu proizvodnju i stvaramo uvjete za veće zapošljavanje u poljoprivredi. Mi to možemo, jer imamo sve važne preduvjete. To praktično znači da ni jedan četvorni metar zemlje ne smije ostati neobrađen.« (Vjesnik, Zagreb, od 21. II 1982. str. 1. iz govora Franje Herljevića, u Vukosavcima.)

Ovaj citat može se naći kod svakog govornika, što dokazuje važnost koja se pridaje proizvodnji hrane, jer turizam ovisi o hrani i konkurentnim cijenama, on mora postati vodeća djelatnost i na senjskom području, a sve ostale grane moraju postati baza za njegov razvoj, a zatim i njegove prateće djelatnosti. Osim toga Senj ima i ljetni karneval, pored zimskog, pa je i to atrakcija svoje vrsti. Možda bi taj grad trebao imati i stalne zabave sličnog sadržaja i uskočku mornaricu. Sve bi to moralo biti u duhu i tradiciji koja je odraz naroda i narodnih običaja, njegova folklor, dijalekta, i njegovih umotvorina.

ZAKLJUČAK

Privreda općine Senj posjeduje sve prirodne i društvene uvjete za dugoročnije planiranje razvoja svoje ekonomije. Ti su uvjeti slijedeći:

1. povoljan geografski položaj
2. bogatstvo velebitskih šuma i njene flore i faune

3. veliko kulturno i povijesno naslijeđe
4. ljepote prirode i njene raznolikosti
5. bogatstvo voda, mora i podmorja
6. razvedena obala pogodna za promet i veoma povoljna za razvoj turizma
7. bogata susjedna područja kvarnerskih otoka i ličko-goranskog područja.

Ne treba zaboraviti još neke činjenice:

— Geografski položaj Senja omogućuje da se iskoriste u što većem opsegu svi prirodni uvjeti i bogato kulturno naslijeđe za brži razvoj ekonomije.

— Razvoj šumarstva i drvne industrije osnovne su grane privređivanja, te o njihovu udruživanju ovisi prijelaz na visoki stupanj prerade šumske sirovine.

— Grad Senj i senjsko područje posjeduje veliku kulturnu i povijesnu baštinu za koju riječka regija i republika Hrvatska treba izdvojiti veća financijska sredstva kako bi se to kulturno-povijesno bogatstvo prezentiralo domaćim i inozemnim turistima.

— Prirodne ljepote na preko 60 km dugoj, vrlo razvedenoj morskoj obali, pružaju velike mogućnosti za razvoj turističke djelatnosti, pogotovo ako je obala asfaltnim cestama povezana s visokim šumskim predjelima na Velebitu.

— Bogatstvo voda s područja Like pogoduje izgradnji novih hidrocentrala, a more može postati izvor za ugoj i prodaj skupocjenih vrsta ribe. More i podmorje na Senjskom području valja istraživati.

— Razvedena obala na području Senjske općine pogoduje razvoju i podizanju kampova iza domaće i inozemne turiste, te razvoju male privrede u proizvodnji malih plovila i sportske opreme.

— Vrijedan, marljiv i poduzetan narod Senja i senjskog područja, već je i dosada dokazao da može mnoge ideje pretvoriti u stvarnost, a to će, udružen sa širim područjima, još više dokazati u budućnosti.

— Susjedna područja, kvarnersko otočje, Gorski kotar i Lika, te dobre prometnice u pravcu Rijeke — Splita i Zagreba, mogu s postojećom industrijom stvoriti od Senja jako lučko-transportno središte na sjevernom Jadranu. Zato je potrebno luku povezati jačim trajektnim vezama s otocima, zatim je povezati sa željezničkom mrežom, izgraditi zaobilaznicu oko Senja, i dobro povezati sve predjele Velebita, asfaltnim putovima.

— Suradnja na proizvodnji hrane u zavelebitskom području osigurat će razvoj turizma na Senjskom području. Tu je potrebno da metalna i drvna industrija razviju malu privredu, da tekstilna tvornica otvori svoj pogon (predionicu), da zdravstvo organizira hitnu medicinsku pomoć za područje Senja i susjednih općina, te da se školstvo i bankarsko-kreditna i informativna djelatnost uključe u razvojne programe senjske privrede, odnosno razvojne planove koje treba izraditi svaka radna organizacija i svaka mjesna zajednica općine Senj.

To su preduvjeti da se zaustave dugotrajna iseljavanja stanovništva sa senjskog područja, koje je po prvi put došlo 1981. godine ispod 10.000 stanovnika. Ta suprotnost, da osobni i društveni standard raste, a broj se stanovnika smanjuje, može se ublažiti, pa i nestati, ako se vješto iskoriste sve istražene komparativne prednosti privrede grada Senja i cijelog senjskog područja. Cilj je ovog priloga da sugerira stvaranje takvih uvjeta koji bi omogućili da se Senju i senjskom području vrate ljudi i da se dostigne i prestigne nekadašnji broj stanovnika, kako bi Senj i senjska područja po gustoći naselejnosti odmakli sa dna prema vrhu, unutar 19 općina primorsko — goransko — istarske regije.

Sl. 41 — Pogled na Jurjevo i okolna brda. Snimljeno s otočića Lisac oko 1930.

Nikola Petranović, dipl. oec., Rijeka

Današnja privredna situacija grada i općine Senj — po mišljenju autora — vrlo je povoljna za dugoročno iskorištavanje privrednih i prirodnih izvora, koje je prije svega potrebno validirati. U članku su vrlo opširno navedene razne mogućnosti toga iskorištavanja. One se ukratko mogu sažeti u slijedećem: bogatstvo (velebitskih) šuma, voda, mora i podmorja; razvedena obala koja je vrlo povoljna za promet i turizam; i prije svega — marljiv narod i kulturno i povijesno nasljeđe.

Zusammenfassung

DIE MÖGLICHKEITEN DER WIRTSCHAFTLICHEN ENTWICKLUNG DER GEMEINDE SENJ IN EINEM LANGFRISTIGEN ZEITABSCHNITT

Die heutige wirtschaftliche Lage der Stadt und Gemeinde Senj ist — der Meinung des Autors nach — sehr günstig für eine langfristige Ausnutzung der wirtschaftlichen und natürlichen Quellen, die zuert einer Validierung bedarf. In dem Artikel sind die verschiedenen Möglichkeiten dieser Ausnutzung sehr ausführlich angegeben. Sie können in folgendem kurz zusammengefasst werden: der Reichtum der (velebitischen) Wälder, des Gewässers, des Meeres und Untermeeres; die gegliederte Küste, welche für den Verkehr und für das Reisewesen sehr günstig ist; und, vor allem, das fleissige Volk und die kulturelle und geschichtliche Hinterlassenschaft.